

Sergiusz Wasiuta

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
orcid.org/0000-0003-3402-963X

Grupa kontaktowa Ramstein – koalicja wspierająca obronę Ukrainy

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest analizie przesłanek utworzenia Grupy Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy (grupy Ramstein) i jej roli w zapewnieniu zdolności wojskowych Ukrainy w walce z rosyjską agresją. Uwidoczniono, iż międzynarodowa koalicja Ramstein jest uosobieniem militarnej i politycznej siły krajów wolnego świata zachodniego w walce ze zbrodniczą putinowską ideologią oraz praktyką rasyzmu jako odzwierciedleniem politycznej dyktatury reżimu w Rosji.

Na konkretnych faktach pokazano, iż prace grupy Ramstein przyczyniły się do powstrzymania natarcia wojsk rosyjskich i wyzwolenia znacznej części zajętych terenów. Spotkania ministrów obrony i szefów sztabów generalnych różnych państw w formacie Ramstein są odpowiedzią na brak zdecydowanych kroków ze strony ONZ i OBWE, które nie zdołały zapobiec pełnowymiarowej wojnie w Europie. Pokazano, że Grupa Kontaktowa Ramstein ma na celu zwycięstwo Ukrainy, a jednocześnie demonstrować wzmocnienie roli Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej w bezpieczeństwie europejskim i światowym.

Działania Grupy Kontaktowej są widocznym dowodem, że kraje wolnego demokratycznego świata zachodniego przeciwstawiły się ideologii i praktyce zniewolenia narodów, wojny, niszczenia prawa międzynarodowego, reanimacji ZSRR i jego sfer wpływu, zmianom powojennych granic państw i budowaniu współczesnego świata na zasadach przemocy. Nikt nie chce żyć w świecie, w którym panuje prawo siły i permanentnie eskalują konflikty zbrojne. Udowodniono, iż działalność Grupy

Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy (grupy Ramstein) sprzyja kształtowaniu nowej globalnej architektury bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: Grupa Kontaktowa ds. Obrony Ukrainy (grupa Ramstein), wojna rosyjsko-ukraińska, bezpieczeństwo międzynarodowe

Wstęp

Ponad dwa lata po rosyjskiej inwazji na Ukrainę wynik wojny wciąż pozostaje niejasny. Rosyjskie wojsko nie jest w stanie zająć większej części Ukrainy. Siły ukraińskie od kilku miesięcy odnoszą sukcesy na polu bitwy i mogą nadal czynić postępy w odzyskiwaniu terytorium. Wojna może również przerodzić się w bardziej przeciągający się konflikt, w którym żadna ze stron nie będzie w stanie dokonać decydującego przełomu w najbliższym czasie.

Na samym początku wojny żołnierze po obu stronach spodziewali się, że w ciągu kilku dni rosyjskie kolumny pancerne wjadą do stolicy Ukrainy, Kijowa. Ukraińcy potrzebowali czegoś, co mogłoby zahamować ten atak – i znaleźli to w postaci Javelina, kierowanego pocisku przeciwpancernego wystrzeliwanego z ramienia, który może być użyty przez jedną osobę. Było to szczególnie ważne w pierwszych dniach wojny, ponieważ Rosjanie starali się pozostać w kolumnach, próbując wkroczyć na tereny miejskie. Operator Javelina mógł wystrzelić z budynku lub zza drzewa i zniknąć, zanim Rosjanie zdążą odpowiedzieć ogniem.

Kiedy w lutym 2022 roku prezydent Rosji Władimir Putin wysłał swoje wojska na Ukrainę, większość obserwatorów spodziewała się szybkiego zwycięstwa najeźdźców. Te wczesne prognozy rosyjskiego sukcesu nie sprawdziły się. Eksperci wymieniają tu różne przyczyny, m.in. wyższe morale i lepszą taktykę wojskową po stronie ukraińskiej, ale także – co najważniejsze – dostawy zachodniego uzbrojenia, które już pomogły zmienić bieg wojny. Na początku 2022 roku, a nawet wcześniej, większość ekspertów powiedziałaaby, że nigdy nie wyobrażali sobie, że Stany Zjednoczone wyślą czołgi Abrams na Ukrainę; to samo dotyczy systemu obrony przeciwrakietowej HIMARS. Kiedy Stany Zjednoczone po raz pierwszy (w czerwcu 2022) wysłały wyrzutnie HIMARS, dostarczyły rakiety o zasięgu 77 km. Był to duży impuls dla ukraińskiej armii, który pozwolił jej zniszczyć rosyjskie składy amunicji i magazyny broni.

Już sama ilość broni wysłanej na Ukrainę przekracza wszelką inną pomoc Stanów Zjednoczonych w zakresie bezpieczeństwa. Oprócz tego Stany Zjednoczone i sojusznicy z NATO zobowiązali się do dostarczania na Ukrainę zaawansowanych myśliwców, a także przeszkolenia ukraińskich pilotów.

Stany Zjednoczone odpowiedziały na prośbę prezydenta Wołodymyra Zeleńskiego o rakiety dalekiego zasięgu, które mogą uderzyć głęboko za linią frontu z Rosją. Teraz siły rosyjskie będą musiały się dostosować lub stawić czoła potencjalnie katastrofalnym stratom. Co najważniejsze, Ukraina będzie mogła wkrótce dotrzeć do każdego punktu okupowanej drogi lądowej na Krym przez Berdiańsk i Melitopol. Zmusi to Rosję do przekierowania ciężarówek z zaopatrzeniem na most Krymski, który został poważnie uszkodzony podczas październikowego ataku w 2022 roku.

Początki tworzenia Grupy Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy

Grupa Kontaktowa ds. Obrony Ukrainy (znana również jako grupa Ramstein)¹ to międzynarodowa koalicja, którą tworzą wysocy rangą przedstawiciele resortów wojskowych kilkudziesięciu krajów świata spotykający się w celu synchronizacji i przyspieszenia dostaw broni wojskowej na Ukrainę w celu pełnego odparcia inwazji rosyjskiej oraz omówienia kwestii wsparcia dla Ukrainy po zakończeniu wojny. Grupa omawia przebieg rosyjskiej inwazji w Ukrainę, analizuje ukraińskie zdolności wojskowe, koordynuje pomoc wojskową, opracowuje plany ochrony Ukrainy w czasie wojny i zapewnienia jej bezpieczeństwa w przyszłości². Spotkania tej grupy odegrały dużą rolę w znoszeniu ograniczeń w dostawach nowoczesnej broni przez państwa zachodnie na Ukrainę.

Grupa kontaktowa i jej comiesięczne spotkania otrzymały nieformalną nazwę Ramstein od bazy lotniczej o tej samej nazwie w Niemczech, która służy jako kwatera główna Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych w Europie – Sił Powietrznych w Afryce (USAFE-AFAFRICA), a także dowództwa sił powietrznych NATO (AIRCOM). Późniejsze spotkania odbywały się w różnych formach i w różnych miejscach (np. trzecie i szóste spotkanie w Brukseli), ale otrzymały nieoficjalne nazwy Ramstein-2, Ramstein-3 itp., w ramach Grupy Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy (Ukraine Defense Contact Group, UDCG).

W pracach grupy uczestniczy ponad 50 krajów: wszystkie kraje bloku NATO, większość państw Unii Europejskiej oraz sojusznicy z Afryki i Azji (w tym Izrael

¹ *Special online briefing with ambassador Julianne Smith, U.S. permanent representative to NATO*, 13.02.2023, <https://www.state.gov/special-online-briefing-with-ambassador-julianne-smith-u-s-permanent-representative-to-nato> [dostęp 17.05.2023].

² *Ukraine latest: G-7 foreign ministers plan to meet in Munich*, 12.02.2023, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-12/ukraine-latest-defense-chiefs-speak-ahead-of-ramstein-meeting?leadSource=verify%20wall> [dostęp 17.05.2023].

i Katar), którzy nie figurowali na oficjalnej liście uczestników³. Według „The Washington Post” włączenie krajów spoza NATO, takich jak Japonia, Kenia i Tunezja, było „częścią wysiłków na rzecz zapewnienia znacznego i symbolicznego wsparcia Ukrainy poza Europą i sojuszem”. Inni uczestnicy spoza NATO oraz Unii Europejskiej to: Australia, Jordania, Liberia, Maroko, Nowa Zelandia i Korea Południowa.

22 kwietnia 2022 roku szef Pentagonu i sekretarz obrony Stanów Zjednoczonych Lloyd J. Austin III zaprosił przedstawicieli 40 państw sojuszniczych na spotkanie w Niemczech w celu omówienia długoterminowych potrzeb bezpieczeństwa Ukrainy podczas pełnej inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę⁴. Rzecznik Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych John Kirby powiedział, że sekretarze obrony i wyżsi generałowie z NATO i spoza NATO przyjęli zaproszenie na spotkanie 26 kwietnia 2022 roku w kontrolowanej przez Stany Zjednoczone bazie lotniczej Ramstein w Niemczech⁵. Spotkanie nazwał „konsultacjami”, które dotyczą pytania: „W jaki sposób partnerzy Ukrainy mogą przyczynić się do wzmocnienia jej siły militarnej po zakończeniu wojny?”. Obejmuje to skatalogowanie potencjału przemysłowego partnerów, aby zobaczyć, w jaki sposób producenci broni mogą nadal pomagać Ukrainie. Kirby podkreślił, że spotkanie nie odbyło się pod auspicjami NATO, ale państwa członkowskie Sojuszu były na nim w pełni reprezentowane.

Warto również zauważyć, że pomoc dla Ukrainy ze strony partnerów zagranicznych rozpoczęła się jeszcze przed pełnoskalową inwazją. Na przykład Wielka Brytania od stycznia do lutego 2022 roku przekazała Ukrainie 2000 ręcznych jednostrzałowych wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych krótkiego zasięgu typu *fire and forget* NLAW (*next generation light anti-tank weapon*) i 1000 pocisków Javelin. Pomocy udzielały również Szwecja i kraje bałtyckie: dostarczały na Ukrainę ręczne systemy przeciwpancerne i przeciwlotnicze, broń strzelecką i amunicję do niej, amunicję, środki ochrony i inną pomoc nieśmiercionośną. Od początku kwietnia 2022 roku Ukraińcy zaczęli otrzymywać poważniejsze i niezbędne wyposażenie. W szczególności Czesi rozpoczęli przekazywać czołgi T-72, Estończycy – radzieckie haubice D-30, Australijczycy,

³ G. Barros, K. Stepanenko, K. Hird et al., *Russian offensive campaign assessment*, 14.02.2023, <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Campaign%20Assessment%2C%20February%2014%2C%202023.pdf> [dostęp 17.05.2023].

⁴ L. Seligman, P. McLeary, *The little-known group that's saving Ukraine*, „Politico”, 5.01.2023, <https://www.politico.com/news/2023/05/01/austin-defense-meetings-weapons-ukraine-00089946> [dostęp 12.04.2023].

⁵ J. Garamone, *Austin: contact group continues stand with Ukrainian people*, 14.02.2023, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3298311/austin-contact-group-continues-stand-with-ukrainian-people> [dostęp 12.04.2023].

Brytyjczycy, Kanadyjczycy oraz inni partnerzy pilnie rozpoczęli dostawy transporterów opancerzonych i bojowych pojazdów opancerzonych. Później Amerykanie zgodzili się na przekazanie systemów artyleryjskich – przybyły pierwsze haubice M-777⁶.

Jednak przed powstaniem grupy Ramstein nie było mowy o żadnej systematycznej zachodniej pomocy wojskowo-technicznej dla Ukrainy. W związku z tym zaistniała potrzeba skoordynowania dostaw broni: kto dostarczy sprzęt, kto dostarczy amunicję, a kto będzie przeprowadzał konserwację i naprawy. To właśnie koordynacja prac była głównym zadaniem grupy Ramstein, ujawniając prawdziwe oblicze Rosji i zastraszające metody prowadzenia wojny z wyboru: ataki raketowe na pokojowe miasta, infrastrukturę cywilną Ukrainy czy zbrodnie wojenne na narodzie ukraińskim w Buczy, Irpeni, Iziumi, Kramatorsku i wielu innych miastach. Biały Dom podjął decyzję o podniesieniu zadań grupy Ramstein na nowy poziom polityczny: oprócz zadań koordynowania pomocy wojskowej i technicznej powierzono jej funkcję formowania tzw. koalicji anty-putinowskiej.

Grupa Kontaktowa ds. Obrony Ukrainy jest niewidoczną, ale centralną siłą w wyposażaniu ukraińskiego wojska we wszystko, co niezbędne do walki, od precyzyjnych rakiet po czołgi podstawowe. Pomogło to również Ukraińcom stworzyć doraźną, ale zadziwiająco nowoczesną armię, która byłaby w stanie przyćmić niektórych dłuioletnich członków NATO.

Ostatnio w grupie Ramstein pojawiło się wiele pęknięć, szczególnie w kwestii tego, czy i kiedy wysłać zachodnie myśliwce na Ukrainę, oraz dotyczących opóźnień w niektórych dostawach broni, w tym niemieckich i hiszpańskich czołgów. Tymczasem masowy transfer broni do Kijowa sprawił, że kraje-darczyńcy martwią się o własne zapasy, a ostatnie spotkania zaczęły skupiać się na kwestii ponownego wyposażania się sojuszników z NATO.

Impuls do zgromadzeń w Ramstein pojawił się na początku wojny rosyjsko-ukraińskiej. Kijów przetrwał początkowy atak Rosji, ale stało się jasne, że Stany Zjednoczone i inne kraje będą musiały przezwyciężyć wcześniejsze obawy co do uzbrojenia Ukrainy i zaangażować się na dłuższą metę. W tej początkowej fazie nikt nie koordynował dostaw sprzętu i każde państwo samodzielnie pomagało Ukrainie.

⁶ О. Мосьондз, Річниця «Рамштайну»: як світ допомагав Україні ставати сильнішою, 27.04.2023, <https://armyinform.com.ua/2023/04/27/richnyczya-ramshtajnu-yak-svit-dopomagav-ukrayini-stavaty-sylnishoyu> [dostęp 29.04.2023].

Spotkania w grupie Ramstein

Ramstein-1 – spotkanie, które zapoczątkowało prace Grupy Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy – odbyło się 26 kwietnia 2022 roku w amerykańskiej bazie lotniczej Ramstein z inicjatywy sekretarza obrony Stanów Zjednoczonych Lloyd'a J. Austina III w celu synchronizacji i koordynacji pomocy wojskowej dla Ukrainy w wojnie z Rosją oraz omówienia ukraińskich zdolności obronnych, a także zadeklarowania i koordynacji dalszego wsparcia dla Ukrainy, także po wojnie⁷. W wydarzeniu wzięli udział szefowie departamentów obrony 42 krajów świata (przedstawiciele Korei Południowej dołączyli za pośrednictwem łącza wideo). Na spotkaniu był również minister obrony Ukrainy Ołeksij Reznikow. To spotkanie zapoczątkowało proces ratowania Ukrainy⁸.

Austin stwierdził, że konferencja miała na celu „pomóc Ukrainie wygrać walkę z niesprawiedliwą inwazją Rosji i zbudować obronę Ukrainy na wyzwanie jutra” oraz że „chcemy utrudnić Rosji zagrożenie jej sąsiadom i zmniejszyć jej zdolność do agresywnych działań”. W obliczu nacisków krajowych i międzynarodowych niemiecka minister obrony Christine Lambrecht ogłosiła w Ramstein, że samobieżna broń przeciwlotnicza Gepard zostanie zaoferowana Ukrainie z zapasów przemysłowych. Stwierdziła, że „Niemcy wraz ze swoimi sojusznikami stoją twardo po stronie swoich ukraińskich przyjaciół, którzy są w wielkiej potrzebie”. Oznaczało to istotną zmianę w polityce Niemiec, które wcześniej wahały się z wysłaniem ciężkiego uzbrojenia na Ukrainę. Lambrecht zapowiedziała również, że ukraińscy żołnierze będą szkoleni w systemach na terenie Niemiec⁹.

Negocjacje trwały siedem godzin. Po spotkaniu Austin powiedział, że NATO i sojusznicy postarają się jak najszybciej pomóc Ukrainie w uzyskaniu najpotrzebniejszych środków. Według sekretarza prasowego Białego Domu, Jen Psaki, podczas spotkania ponad 30 krajów zgłosiło chęć przeznaczenia ponad 5 mld dolarów na pomoc Ukrainie. Strony uzgodniły także organizację nowej Grupy Konsultacyjnej ds. Obrony Ukrainy. Kraje uczestniczące zgodziły się na

⁷ K. DeYoung, A. Timsit, *“Putin never imagined” global rally of Ukraine support, defense secretary says*, “The Washington Post”, 26.04.2022, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/26/austin-putin-ukraine-support-military-russia> [dostęp 29.04.2023]; D.M. Herszenhorn, L. Bayer, *US rallies global allies to help Ukraine repel Russia*, “Politico”, 26.04.2022, <https://www.politico.eu/article/ukraine-war-russia-united-states-defense-consultative-group> [dostęp 29.04.2023].

⁸ A. Brzozowski, *Ramstein meeting gives birth to global “contact group” to support Ukraine*, “Euractiv”, 27.04.2022; <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/ramstein-meeting-gives-birth-to-global-contact-group-to-support-ukraine> [dostęp 12.04.2023].

⁹ J. Garamone, *Equipment sent to Ukraine having an effect on battlefields*, 27.04.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3012751/equipment-sent-to-ukraine-having-an-effect-on-battlefields> [dostęp 12.04.2023].

pomoc finansową dla Ukrainy i dostawy „ciężkiej” broni¹⁰. Pozwoliły też Ukrainie uderzyć zachodnią bronią strategiczne cele Federacji Rosyjskiej. Spotkanie to uważane jest przez światowych obserwatorów politycznych za fundament koalicji antyrosyjskiej (antyputinowskiej), na wzór koalicji antyhitlerowskiej w czasie II wojny światowej. Pod względem roli historycznej porównuje się ją do konferencji w Teheranie z 1943 roku¹¹.

Podczas spotkania Niemcy poinformowały o przekazaniu Ukrainie 50 dział przeciwlotniczych Gepard ZSU, Kanada – 8 transporterów opancerzonych, a Wielka Brytania – systemów obrony przeciwlotniczej. Inne dostawy, które były już znane w czasie spotkania, obejmowały: działa samobieżne CAESAR (*Camion Équipé d'un Système d'Artillerie*) z Francji, prawie 5 tys. wyrzutni przeciwpancernych NLAW, Javeliny oraz systemy Starstreak z Wielkiej Brytanii, i precyzyjnie kierowane rakiety M982 Excalibur dla artylerii 155 mm¹².

Według sekretarza obrony Austina konferencja ma przekształcić się w comiesięczną „grupę kontaktową” ds. samoobrony Ukrainy. Częścią jej działań jest organizowanie współpracy w dziedzinie przemysłu, aby sprostać „ogromnemu zapotrzebowaniu na amunicję i platformy uzbrojenia”. Ma być otwarte dla każdego państwa, które chce wnieść wkład w ukraińskie zdolności obronne, a Stany Zjednoczone oczekują, że kolejne państwa będą wirtualnie uczestniczyć w nadchodzących spotkaniach¹³.

W rezultacie spotkania osiągnięto następujące porozumienia:

- utworzenie Rady Doradczej ds. Obrony Ukrainy, która ma działać na stałe, przyspieszyć odbiór broni i usprawnić logistykę procesu;
- rozpoczęcie przechodzenia Sił Zbrojnych Ukrainy na standardy uzbrojenia NATO;
- rozpoczęcie szkolenia ukraińskich sił zbrojnych za granicą, nawet na tych systemach uzbrojenia, co do których nie podjęto jeszcze decyzji politycznych w sprawie przekazania¹⁴.

¹⁰ O. Мосьондз, *Річниця «Рамштайну»: як світ допомагав Україні ставати сильнішою...*

¹¹ J. Garamone, *Ukraine contact group is key to helping Ukraine's defense*, 16.11.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3220190/ukraine-contact-group-is-key-to-helping-ukraines-defense> [dostęp 12.04.2023].

¹² *US plans regular Ramstein Air Base meetings on Ukraine*, 26.04.2022, <https://www.dw.com/en/us-plans-regular-ramstein-air-base-meetings-on-ukraine/a-61593717> [dostęp 17.05.2023].

¹³ D.M. Herszenhorn, L. Bayer, *US rallies global allies to help Ukraine repel Russia...*

¹⁴ *Rammstein-2: A meeting on armaments for Ukraine will take place in the coming days*, <https://mil.in.ua/en/news/rammstein-2-a-meeting-on-armaments-for-ukraine-will-take-place-in-the-coming-days> [dostęp 16.05.2023].

Po spotkaniu minister Reznikow podkreślił na Twitterze, że „potrzebujemy broni, nowoczesnej broni, dużej ilości nowoczesnej broni ciężkiej”. Konferencję nazwał „doniosłym spotkaniem” i oznajmił, że „nastąpiły tektoniczne zmiany filozoficzne”. Były ambasador Ukrainy w Stanach Zjednoczonych Wołodymyr Jelczenko stwierdził, że spotkanie faktycznie oznaczało oficjalne powołanie „koalicji antyputinowskiej”. Ukraiński politolog i prorektor Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego Dmytro Szerenhowski zauważył, że spotkanie oznaczało istotne zmiany w architekturze bezpieczeństwa międzynarodowego. Według „Euromaidan Press” „w pewnym sensie spotkanie w Ramstein świadczy o stopniowym wzroście gotowości przywódców narodowych do wzięcia odpowiedzialności w światowym przywództwie”, a „spotkanie w bazie sił powietrznych Stanów Zjednoczonych w Ramstein zostało już nazwane historycznym dla Ukrainy”¹⁵.

Spotkanie w bazie lotniczej Ramstein było punktem zwrotnym w dyskusji o pomocy wojskowej dla Ukrainy: powstała międzynarodowa koalicja państw, które zamierzają wspierać ją tak długo, jak to będzie konieczne.

Na spotkaniu w formacie online Ramstein-2 (23 maja 2022 roku) do koalicji dołączyło jeszcze pięć krajów: Austria, Bośnia i Hercegowina, Irlandia, Kolumbia i Republika Kosowa¹⁶. Podczas spotkania Dania poinformowała o dostawach pocisków przeciwokrętowych Harpoon; Włochy, Grecja, Norwegia i Polska zadeklarowały dostawy artylerii i pocisków; 20 krajów ogłosiło nowe dostawy broni¹⁷. Amerykański sekretarz obrony Austin zwrócił szczególną uwagę na znaczący wkład Republiki Czeskiej, która wysłała na Ukrainę śmigłowce bojowe, czołgi i systemy raketowe. W szczególności chodziło o zaopatrzenie Ukrainy w artylerię kal. 155 mm (pomogły tu Polska, Włochy, Grecja i Norwegia) i wyrzutnie Mk141 do pocisków Harpoon, a właściwie same pociski z Danii¹⁸.

W sumie ponad 20 krajów ogłosiło pakiety pomocy zbrojnej dla Kijowa, które obejmowały:

- artylerię,

¹⁵ Зустріч глав оборонних відомств понад 40 країн на авіабазі Рамштайн фактично засвідчила створення антипутінської коаліції, 24.04.2022, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3468789-zustric-u-ramstajni-zasvidcila-stvorennna-antiputinskoi-koalicii-i-elcenko.html> [dostęp 12.04.2023].

¹⁶ Резніков розповів про результати зустрічі «Рамштайн-2», 24.05.2022, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3491075-reznikov-rozpoviv-pro-rezultati-zustrici-ramstajn2.html> [dostęp 17.05.2023].

¹⁷ Данія передасть Україні протикорабельні ракети „Гарпун”, 23.05.2022, <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/23/7348069> [dostęp 17.05.2023].

¹⁸ О. Захарова, «Рамштайн» для України: скільки та яку зброю країни НАТО надали Києву, 26.05.2023, <https://thepage.ua/ua/politics/desyat-ramshtajniv-dlya-ukrayini-yak-zminyuvalasya-zbroya-dlya-kiyeva> [dostęp 26.05.2023].

- pociski,
- systemy obrony wybrzeża,
- pojazdy bojowe,
- szkolenie ukraińskiej armii,
- czołgi (ale jeszcze nie zachodnie).

Liczba członków grupy kontaktowej wzrosła do 44 krajów.

Po spotkaniu Reznikow nazwał ją „prawdziwą koalicją wolnego świata na rzecz Ukrainy” i zaznaczył, że wśród kontynentów nie ma tylko przedstawicieli Antarktydy. W sprawach uzbrojenia podkreślał postępowanie w dostawach artylerii 155 mm, wzmocnienie obrony wybrzeża itp. Po drugim spotkaniu prawie nie było informacji o dostawach broni na Ukrainę koordynowanych przez format Ramstein. W niektórych przypadkach kraje uczestniczące zadeklarowały pomoc bez wchodzenia w szczegóły¹⁹.

Następne spotkanie Ramstein-3 odbyło się 15 czerwca 2022 roku w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli i odbywało się jednocześnie z walkami o Siewierodoneck w Donbasie. Liczba uczestników spotkania wzrosła do 50 krajów, do których po raz pierwszy dołączyli także ministrowie z Ekwadoru, Mołdawii i Gruzji²⁰. Kluczowym rezultatem było zawarcie umowy na dostawę systemów wyrzutni rakiet dalekiego zasięgu HIMARS M270 i M142. Podczas spotkania strony uzgodniły nowe dostawy artylerii armatniej i pocisków, systemów obrony wybrzeża Harpoon, systemów MLRS i pocisków raketowych z Niemiec i Stanów Zjednoczonych, śmigłowców rodziny MI-17 ze Słowacji itp. Szczególną uwagę zwrócono na artylerię armatnią: Kanada, Polska, Holandia i inni sojusznicy obiecali Kijowowi dodatkową artylerię (300–400 systemów artyleryjskich)²¹.

Pakiet pomocy wojskowej ogłoszony przez Stany Zjednoczone obejmował również tysiące bezpiecznych krótkofalówek, noktowizorów, kamery termowizyjne i celowniki optyczne. Szef Pentagonu ujawnił także szczegóły nowego pakietu pomocy wojskowej dla Ukrainy o wartości 1 mld dolarów. W szczególności Ukraina ma otrzymać:

- 18 haubic 155 mm,
- 36 tys. pocisków 155 mm,
- 18 pojazdów do transportu haubic,
- pociski przeciwlotnicze HIMARS,
- 4 samochody do naprawy sprzętu,

¹⁹ *Rammstein-2: A meeting on armaments for Ukraine will take place in the coming days...*

²⁰ В. Моїсєєв, Зустріч «Рамштайн-3»: яку військову допомогу пообіцяли Україні, 16.06.2022, <https://thepage.ua/ua/news/pidsumki-zustrichi-ramshajtajn-3-yaku-vijskovu-dopomogu-poobicyali-ukrayini> [dostęp 17.05.2023].

²¹ Ibidem.

- dwa systemy systemów obrony wybrzeża Harpoon,
- tysiące chronionych stacji radiowych,
- tysiące urządzeń optycznych, w tym noktowizory²².

Austin powiedział również, że kraje NATO nie powinny wycofywać się z obietnicy dostarczenia broni Ukrainie, ponieważ stawka jest zbyt wysoka. Nazwał rosyjską agresję zagrożeniem „nie tylko dla Ukrainy, ale także dla bezpieczeństwa europejskiego”.

Czwarte spotkanie Grupy Kontaktowej Ramstein-4 (20 lipca 2022 roku, online) wynikało z protokołu rozmowy telefonicznej ministrów obrony Lloyda J. Austina III i Ołeksija Reznikowa. W przededniu rozmów Stany Zjednoczone ogłosiły 8 lipca nowy pakiet pomocowy dla Ukrainy w wysokości 400 mln dolarów, w ramach którego planowano przekazać 1000 sztuk amunicji precyzyjnej do artylerii 155 mm. W przemówieniu Mark A. Milley (przewodniczący Kolegium Połączonych Szefów Sztabów) zaznaczył, że ukraińskie wojsko było w stanie skutecznie wykorzystać nowoczesną broń przekazaną przez aliantów w Donbasie, a dostawy przeciwokrętowych pocisków raketowych pomogły wzmocnić obronę kraju od strony morza, wyzwolić Wyspę Węży i zabezpieczyć Odessę przed rosyjskim lądowaniem²³. Milley podkreślił znaczenie współpracy: niektóre kraje pomagają w szkoleniu ukraińskiej armii, inne dostarczają części zamienne lub pomagają w konserwacji sprzętu wojskowego. Podkreślił wkład Polski, która pełni centralną rolę w organizowaniu zaopatrzenia wojskowego, przekazuje swój sprzęt wojskowy i dostosowuje produkcję do zadań pomocy wojskowej²⁴. Minister obrony Ukrainy Ołeksij Reznikow nakreślił priorytety Ukrainy na tym etapie konfliktu: odblokowanie portów czarnomorskich, naprawę obcego sprzętu i wprowadzenie systemu logistycznego NATO LOGFAS (Logistics Functional Area Services)²⁵. Według stanu z lipca 2022 roku, 30 z 50 krajów uczestniczących w spotkaniach w Ramstein dostarczało Ukrainie śmiertelnośćną broń. Z krajów Unii Europejskiej tylko Austria (ze względu na swój neutralny status) i Węgry tego nie zrobiły.

²² О. Захарова, «Рамштайн» для України: скільки та яку зброю країни НАТО надали Києву...

²³ C.T. Lopez, *Defense leaders meet to bolster Ukraine support*, 20.07.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3100163/defense-leaders-meet-to-bolster-ukraine-support> [dostęp 29.04.2023]; A. Mahshie, *Fourth Ukraine defense contact group meeting adds HIMARS, avoids aircraft, pilot training*, 20.07.2022, <https://www.airand-spaceforces.com/fourth-ukraine-defense-contact-group-meeting-adds-himars-avoids-aircraft-pilot-training> [dostęp 29.04.2023].

²⁴ C.T. Lopez, *Defense leaders meet to bolster Ukraine support...*

²⁵ «Рамштайн 5»: чего ожидать от новой встречи министров обороны по Украине, 8.09.2022, <https://charter97.org/ru/news/2022/9/8/514689> [dostęp 17.05.2023].

„Okrutna i niesprowokowana inwazja Rosji zachęciła społeczność międzynarodową do działania” – powiedział sekretarz obrony Austin podczas odprawy po czwartym spotkaniu grupy:

Dzisiejsze spotkanie jest tylko kolejnym dowodem na to, że narody dobrej woli odnoszą się do chwili obecnej. Pomoc bezpieczeństwa, z którą spieszymy na Ukrainę, robi rzeczywistą różnicę w czasie rzeczywistym. A wszyscy w grupie kontaktowej zostali zainspirowani odwagą narodu ukraińskiego i umiejętnościami ukraińskiej armii²⁶.

Na tle kontynuacji kontrofensywy Sił Zbrojnych Ukrainy w obwodzie chersońskim i charkowskim odbyło się następne spotkanie grupy Ramstein-5 (8 września 2022 roku) w bazie lotniczej Ramstein. Jednym z głównych tematów była sytuacja wokół Zaporoskiej Elektrowni Jądrowej²⁷. Sekretarz generalny NATO Jens Stoltenberg zauważył, że rosyjska inwazja weszła w fazę wojny na wyniszczenie i wezwał sojuszników do dalszego wsparcia militarnego dla Ukrainy²⁸. Podczas rozmów Ukraina poprosiła partnerów o sprzęt zimowy dla swojej armii. Stany Zjednoczone ogłosiły strategię długoterminowego wsparcia, NATO obiecało zimowy pakiet pomocy, a Norwegia – przekazanie 160 pocisków. Niemcy zobowiązały się do pomocy w dostawie generatorów i namiotów dla żołnierzy. Niemcy i Dania zgłosiły się do finansowania szkolenia ukraińskiej armii w zakresie wykrywania i neutralizowania rosyjskich min, także min-pułapek²⁹.

W tym czasie Rosja zaczęła wykorzystywać rakiety i drony (w tym irańskie) do ataków na ukraińską infrastrukturę cywilną. Oznaczało to nowy rozdział wojny, w której agresor, najwyraźniej niezdolny do zwycięstwa na polu bitwy, wycelował w ludność cywilną, co w dużej mierze stanowi zbrodnię wojenną. Argument ten pomógł zachodnim rządów wzmocnić swoje zaangażowanie w militarną pomoc Ukrainie. Pomimo rosyjskich ataków na miasta i instalacje elektryczne ukraińskie społeczeństwo okazało się zaskakująco odporne, a ich armia niezwykle skuteczna, m.in. w zestrzeliwaniu wielu pocisków i dronów, zanim dotarły do celu.

Po odzyskaniu przez wojska ukraińskie części utraconych terytoriów, zwłaszcza miasta Cherson, wielu za granicą i praktycznie wszyscy w Ukrainie uwierzyli

²⁶ C.T. Lopez, *Defense leaders meet to bolster Ukraine support...*

²⁷ H. Bachea, *Russia using Zaporizhzhia nuclear power plant as army base – Ukraine*, 8.09.2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-62469740> [dostęp 12.04.2023].

²⁸ “Winter is coming” in Ukraine, warns NATO chief, 8.09.2022, <https://www.dw.com/en/winter-is-coming-to-ukraine-warns-nato-chief-at-ramstein-summit/a-63061788> [dostęp 12.04.2023].

²⁹ Ibidem.

w zwycięstwo militarne oznaczające wyzwolenie okupowanych terytoriów.

Spotkanie Ramstein-6 odbyło się w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli 12 października 2022 roku po zmasowanym ataku raketowym na Ukrainę 10 października. Jednym z głównych tematów rozmów były rosyjskie uderzenia w ukraiński system energetyczny. W przemówieniu poprzedzającym spotkanie sekretarz Stoltenberg potwierdził, że priorytetem Grupy Kontaktowej będzie wzmocnienie obrony powietrznej Ukrainy. Na spotkaniu zwrócono również uwagę, że pomoc wojskowa krajów koalicji pokrywała około połowy potrzeb Ukrainy³⁰. W ramach Ramstein-6 Ukraina dostała systemy NASAMS ze Stanów Zjednoczonych i instalacje Crotale z Francji. Oprócz sprzętu plany zaopatrzenia obejmowały amunicję, drony, łączność satelitarną, mundury zimowe i amunicję. Na zakończenie szef Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych powiedział, że Stany Zjednoczone jak najszybciej zapewnią Ukrainie systemy obrony powietrznej. Niemieckie Ministerstwo Obrony obiecało Ukrainie samobieżne instalacje artyleryjskie PzH 2000 i wielokrotne wyrzutnie rakiet MARS II (czyli europejską modyfikację M270 MLRS). Holandia zapowiedziała, że przekaże Kijowowi rakiety do systemów obrony powietrznej o wartości 15 mln dolarów, a Kanada zadeklarowała dodatkowy pakiet pomocowy w wysokości 47 mln dolarów (pociski artyleryjskie, zimowe umundurowanie i sprzęt, kamery do dronów oraz sprzęt do komunikacji satelitarnej)³¹.

Spotkanie Ramstein-7 odbyło się online 16 listopada 2022 roku. Na spotkaniu tym uczestnicy ponownie omówili rosyjskie ataki na krytyczną infrastrukturę cywilną na tle zamrożonej linii frontu oraz oczekiwania na nową falę mobilizacji i rosyjską ofensywę wiosną 2023 roku. Zgodnie z wynikami tego spotkania Ukraina otrzymała systemy obrony powietrznej, pociski do MLRS, artylerię lufową i pociski do niej, a także mundury zimowe. „Niemcy kontynuowały bardzo potrzebne dostawy broni przeciwlotniczej, artylerii i amunicji dla MLRS. Grecja ogłosiła ważny transfer 155-milimetrowych pocisków artyleryjskich” – powiedział sekretarz obrony Austin³². Kanada udzieliła Kijowowi pomocy w wysokości 34 mln dolarów, w szczególności sprzęt zimowy dla wojska, kamery do dronów i zdjęcia satelitarne. Zaznacza się, że Kanada „pozostaje jednym z największych darczyńców sprzętu zimowego”. Szwecja obiecała Ukrainie

³⁰ Г. Петров, *Вашингтон согласен накрыть Киев колпаком ПВО*, 12.10.2022, https://www.ng.ru/world/2022-10-12/1_8563_alliance.html [dostęp 29.04.2023].

³¹ *Ramstein 6 key takeaways*, 13.10.2022, <https://www.ukrainianworldcongress.org/ramstein-6-key-takeaways/> [dostęp 29.04.2023].

³² С. Куприков, *Контактная группа объявила о новых поставках оружия Киеву*, 17.11.2022, <https://www.dw.com/ru/kontaktnaa-gruppa-po-ukraine-obavila-o-novyh-postavkah-vooruzenij-kievu/a-63789650> [dostęp 12.04.2023].

pomoc wojskową za 287 mln euro, w tym systemy obrony powietrznej. Hiszpania przekaże dwa dodatkowe przeciwlotnicze systemy raketowe Hawk i rakiety. Ponadto Polska zobowiązała się do dostarczenia dodatkowej broni artyleryjskiej i przeciwpancernej oraz systemów obrony powietrznej krótkiego zasięgu. „Cała ta pomoc będzie niezbędna, podobnie jak koordynacja naszej pomocy w zakresie bezpieczeństwa, którą umożliwiła grupa kontaktowa” – podsumował szef Pentagonu³³.

Na początku 2023 roku prezydent Andrzej Duda spotkał się z Wołodymyrem Zeleńskim we Lwowie i potwierdził wcześniejsze informacje, deklarując wolę przekazania polskich Leopardów 2 (14 egzemplarzy)³⁴. Tym samym oficjalnie rozpoczął proces budowy grupy sojuszników chętnych do podobnego działania, znajdując wsparcie m.in. Finlandii, a później także Czech, Słowacji, Holandii, Danii i Szwecji. Tabu złamane zostało ostatecznie w połowie miesiąca przez Wielką Brytanię, która zadeklarowała wysłanie na Ukrainę czołgów Challenger 2 (14 egzemplarzy). Argument kanclerza Olafa Scholza, który twierdził, że Niemcy nigdy nie zgodzą się na wysłanie swoich czołgów, zanim nie zrobią tego pozostali sojusznicy, został tym samym obalony. Berlin próbował jeszcze zaszantażować Amerykanów, twierdząc, że czołgi wyśle, jeśli Waszyngton najpierw prześle Ukrainie swoje Abramsy, ale w Ramstein nie było już o tym mowy³⁵.

Spotkanie Grupy Kontaktowej ds. Obrony Ukrainy Ramstein-8 w 2023 roku (20 stycznia) odbyło się w bazie lotniczej Ramstein w Niemczech na tle katastrofy śmigłowca w Browarach (w której zginął minister spraw wewnętrznych Ukrainy Denys Monastyrski) oraz rosyjskiego ataku raketowego na budynek mieszkalny w Dnieprze. Austin poinformował, że Niemcy, Stany Zjednoczone i Holandia dostarczą systemy rakiet przeciwlotniczych Patriot, a Kanada – pociski NASAMS i amunicję do ochrony przestrzeni powietrznej Ukrainy. Ponadto Milley powiedział, że prezydent Stanów Zjednoczonych podpisał 30. pakiet pomocy materialno-technicznej na 2,5 mld dolarów, a Niemcy przeznaczą 1 mld euro pomocy (w sumie przekazano ok. 3,3 mld euro)³⁶.

³³ G. Gotev, *The brief – From Ramstein to Ramstein*, “Euractiv”, 19.01.2023, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/opinion/the-brief-from-ramstein-to-ramstein> [dostęp 12.04.2023]; С. Куприков, *Контактная группа объявила о новых поставках оружия Киеву...*

³⁴ *Duda we Lwowie: Polska gotowa przekazać Ukrainie kompanię Leopardów*, 11.01.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art37759461-duda-we-lwowie-polska-gotowa-przekazac-ukrainie-kompanie-leopardow> [dostęp 29.04.2023].

³⁵ *Komentarz: Ramstein nr 8*, 20.01.2023, <https://globalnagra.pl/komentarz-ramstein-nr-8> [dostęp 29.04.2023].

³⁶ Р. Петричка, Я. Матвійчук, *Україна задоволена результатами “Рамштайну”. Не всю допомогу озвучили публічно – міністр оборони Резніков*, 20.01.2023, <https://ukrainian.voanews.com/a/reznikoczadovolenj-ramshtajnom-/6927402.html> [dostęp 29.04.2023].

Jednym z głównych tematów spotkania była możliwość przetrzutu na Ukrainę nowoczesnych czołgów: amerykańskich M1 Abrams albo niemieckich Leopardów 2. Szef Pentagonu powiedział, że nie ma żadnych oświadczeń dotyczących dostawy czołgów Abrams:

Myślę, że słyszeliście oświadczenie niemieckiego ministra obrony, iż nie została podjęta decyzja o dostawie czołgów Leopard. Skupiamy się na zapewnieniu Ukrainie możliwości, których potrzebuje, aby odnieść sukces już teraz. Mamy szansę od teraz do wiosny, kiedy będą mogli rozpocząć kontrofensywę. Udało nam się zebrać niesamowitą siłę bojową, a te pakiety zawierają również czołgi. Polska nadal oferuje dostarczanie czołgów. Inne kraje również dostarczają pojazdy bojowe.

W wyniku spotkania zapadła decyzja o przekazaniu Ukrainie pojazdów opancerzonych, artylerii i tysięcy pocisków³⁷.

Większość dostaw, o których dyskutowano, była znana z góry: kraje koalicji zgodziły się wysłać Ukrainie broń, której zażądała w celu wyzwolenia swoich terytoriów. Były to: pojazdy opancerzone Marder, Bradley i Stryker, czołgi kołowe AMX-10RC, wojskowe SUV-y Humvee, sprzęt do pokonywania fortyfikacji przeciwpancernych itp. Wielka Brytania jako pierwsza spośród krajów Zachodu zgodziła się na wysłanie na Ukrainę nowoczesnych czołgów podstawowych Challenger 2³⁸. Według ministra Reznikowa niektóre pakiety pomocy wojskowej były ogłaszane za zamkniętymi drzwiami³⁹.

Podczas spotkania prezydent Zeleński przedstawił potrzeby Ukrainy na tym etapie wojny: czołgi, myśliwce i rakiety dalekiego zasięgu⁴⁰. 24 stycznia „The Wall Street Journal” poinformował o gotowości władz Stanów Zjednoczonych do dostarczenia Ukrainie czołgów M1 Abrams⁴¹, a „Der Spiegel” napisał, że kanclerz Scholz wyraził zgodę na przekazanie Ukrainie przynajmniej jednej kompanii czołgów Leopard 2A6⁴². 26 stycznia 2023 roku Kanada dołączyła

³⁷ J. Gould, *US pledges longer-range “small-diameter bomb” for Ukraine*, 3.02.2023, <https://www.defensenews.com/pentagon/2023/02/03/us-pledges-longer-range-small-diameter-bomb-for-ukraine> [dostęp 26.05.2023].

³⁸ *Саммит «Рамштайн» в Германии: решение о поставке Украине немецких танков «Леопард» пока не принято*, <https://www.rfi.fr/ru/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%> [dostęp 26.05.2023].

³⁹ Р. Петричка, Я. Матвійчук, *Україна задоволена результатами “Рамштайну”...*

⁴⁰ *Саммит «Рамштайн» в Германии: решение о поставке Украине...*

⁴¹ M.R. Gordon, G. Lubold, B. Pancevski, *U.S. poised to provide Abrams tanks to Ukraine. Deliveries would be part of deal to enable provision of German-built Leopards*, 24.01.2023, <https://www.wsj.com/articles/poland-formally-requests-german-permission-to-send-tanks-to-ukraine-11674558492> [dostęp 29.04.2023].

⁴² *Германия передаст Украине танки Leopard*, 24.01.2023, <https://meduza.io/news/2023/01/24/der-spiegel-germaniya-peredast-ukraine-tanki-Leopard> [dostęp 11.03.2023].

do dostaw czołgów Leopard 2⁴³. Dodatkowo na początku lutego Niemcy zatwierdziły dostawę na Ukrainę – oprócz nowocześniejszych Leopardów 2 – do 178 czołgów Leopard 1⁴⁴. 3 lutego Stany Zjednoczone zobowiązały się dostarczyć Ukrainie GLSDB (*ground launched small diameter bomb*) – wysoce precyzyjną broń opartą na bombie kierowanej GBU-39, kompatybilną z instalacjami HIMARS i zdolną do rażenia celów na odległość do ok. 150 km⁴⁵.

Spotkanie Ramstein-9 odbyło się 14 lutego 2023 roku, a liczba uczestników koalicji antykremlowskiej osiągnęła 54 państwa. Sojusznicy obiecali, że pomogą Ukrainie w rozpoczęciu kontrofensywy. Dyskutowano również o możliwości dostarczenia samolotów bojowych. Kilku partnerów poinformowało o gotowości przygotowania ukraińskich pilotów. Jednym z kluczowych tematów były dostawy amunicji, która jest aktywnie używana podczas walk na wschodniej Ukrainie. Niemiecki minister obrony Boris Pistorius podkreślił, że niemieckie władze podpisały kontrakt z koncernem Rheinmetall na produkcję amunicji do wysyłanego na Ukrainę Geparda ZSU (Bundeswehra zaprzestała eksploatacji tej broni w 2010, przez co znalezienie do niej uzbrojenia stało się problemem). Po spotkaniu partnerzy zobowiązali się do zapewnienia Ukrainie większej obrony powietrznej, większej ilości czołgów, artylerii i pocisków, a także zobowiązali się do rozszerzenia wyszkolenia ukraińskiej armii⁴⁶.

Jak zauważył minister Reznikow, „rośnie międzynarodowa koalicja antyputinowska”. Nawiasem mówiąc, jest to dość symboliczne, że teraz pod względem liczebności dorównała koalicji antyhitlerowskiej z II wojny światowej, która ostatecznie doprowadziła aliantów do zwycięstwa nad nazizmem⁴⁷.

⁴³ L. Seligman, P. McLeary, L. Hudson, *U.S. to send Ukraine more advanced Abrams tanks – but no secret armor*, “Politico”, 26.01.2023, <https://www.politico.com/news/2023/01/26/us-sends-ukraine-advanced-abrams-tanks-00079648> [dostęp 11.03.2023].

⁴⁴ *Власти Германии одобрили передачу Украине 178 танков Leopard 1 (в дополнение к поставкам Leopard 2)*, 7.02.2023, <https://meduza.io/news/2023/02/07/vlasti-germanii-odobrili-peredachu-ukraine-178-tankov-leopard-1-v-dopolnenie-k-postavkam-leopard-2> [dostęp 11.03.2023].

⁴⁵ J. Gould, *US pledges longer-range “small-diameter bomb” for Ukraine...*

⁴⁶ S. Siebold, A. Gray, *U.S., NATO see Ukraine in urgent need of more arms, Zelenskiy says speed crucial*, 14.02.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/boost-arms-kyiv-needed-putin-escalates-war-nato-2023-02-14> [dostęp 11.03.2023]; T. Mettela, L. Martinez, N. Luna, *US, allies scramble to meet Ukraine’s need for ammunition ahead of Russian offensive. A key question is whether enough can be produced and delivered in time*, 10.03.2023, <https://abcnews.go.com/Politics/us-allies-scramble-meet-ukraines-ammunition-ahead-russian/story?id=97558471> [dostęp 11.03.2023].

⁴⁷ О. Мосьондз, *Річниця «Рамштайну»: як світ допомагав Україні ставати сильнішою...*

Na spotkaniu grupy Ramstein-10 (15 marca 2023, online) głównymi tematami były dostawy amunicji i systemów obrony przeciwlotniczej. Priorytetem była również kontynuacja dostaw czołgów i ważnych pojazdów opancerzonych dla kontrofensywy Sił Zbrojnych Ukrainy. Jeszcze przed rozpoczęciem spotkania przedstawiciel Pentagonu oświadczył, że dziewięć krajów zapowiedziało chęć wysłania do Ukrainy ponad 150 czołgów Leopard 2. Zapewnił też, że na spotkaniu w ramach formatu Ramstein uczestnicy będą zastanawiali się nad innowacyjnymi rozwiązaniami problemu produkcji amunicji dla Ukrainy. Oprócz Niemiec czołgi zdecydowały się przekazać Ukrainie m.in. Polska, Portugalia, Finlandia, Szwecja i Hiszpania⁴⁸.

Minister Reznikow, podsumowując spotkanie Ramstein-10, podziękował sojusznikom i oświadczył, że to, co usłyszał, napełniło go optymizmem: wzmocnienie obrony przeciwlotniczej, dostawy amunicji, specjalistyczne treningi ukraińskich żołnierzy w krajach sojusznicznych⁴⁹. Kanada przekazała Ukrainie ok. 8 tys. pocisków kal. 155 mm, a także 12 pocisków przeciwlotniczych do wsparcia systemów obrony przeciwlotniczej. Izrael zgodził się sprzedać Ukrainie systemy obrony przed irańskimi dronami⁵⁰.

Gen. Milley stwierdził, że Rosja płaci ogromną cenę za wojnę. Zwrócił też uwagę, że stosowana przez Rosjan strategia „bezmądrych frontalnych ataków” skutkuje potężnymi stratami, giną setki żołnierzy każdego dnia. Wskazał również, iż po roku wojny dla Putina powinno być oczywiste, że nie jest w stanie osiągnąć swoich celów przez jej kontynuację. Szef Pentagonu Austin podkreślił, że Ukraina jest zaopatrywana przez ponad 40 krajów, Rosja zaś musi polegać na Iranie i Korei Północnej oraz używać sprzętu pochodzącego z II wojny światowej. A więc Rosji kończy się sprzęt i kończą się jej przyjaciele. Zapowiedział jednocześnie, że partnerzy Ukrainy będą w dalszym ciągu „głęboko sięgać po nowe transze” sprzętu dla Ukrainy przez cały rok⁵¹.

⁴⁸ *Rammstein-10. Dlaczego ukraińskie siły bezpieczeństwa są wśród sojuszników?*, 15.03.2023, <https://geopolityka.org/20230315/rammstein-10-dlaczego-ukrainskie-sily-bezpieczenstwa-sa-wsrod-sojusznikow/> [dostęp 17.05.2023].

⁴⁹ *Ołeksij Reznikow podsumował Ramstein-10. Mówił o „obudzonym optymizmie”*, 15.03.2023, <https://www.wprost.pl/polityka/11138719/oleksij-reznikow-podsumowal-ramstein-10-mowil-o-obudzonym-optimizmie.html> [dostęp 12.04.2023].

⁵⁰ *Зустріч «Рамштайн-10» проходить онлайн*, 15.03.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3682754-zustric-ramstajn10-prohodit-onlajn.html> [dostęp 16.05.2023]; *“Рамштайн-10”: Україну посилять танками та системами ППО*, 15.03.2023, <https://mil.in.ua/uk/news/ramshtajn-10-ukrayinu-posylyat-tankamy-ta-systemamy-ppo> [dostęp 17.05.2023].

⁵¹ C. Mills, *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*, 30.03.2023, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf> [dostęp 12.04.2023]; *Ramstein-10: dalsze wzmacnianie ukraińskich zdolności bojowych*, 16.03.2023,

Spotkanie Ramstein-11 odbyło się 21 kwietnia 2023 roku w bazie lotniczej Ramstein w Niemczech pod przewodnictwem sekretarza obrony Stanów Zjednoczonych Lloyda J. Austina III i przewodniczącego Kolegium Połączonych Szefów Sztabów gen. Marka A. Milleya. Jak zwykle na tym spotkaniu zgromadzili się przedstawiciele resortów obrony ponad 50 krajów z całego świata⁵². Austin powiedział, że Stany Zjednoczone ogłosiły nowy pakiet pomocy wojskowej w wysokości 325 mln dolarów, w tym szkolenie ukraińskiego personelu wojskowego w obsłudze i konserwacji czołgów Abrams. Przede wszystkim dotyczy to szkolenia na czołgach, które przyjadą do Niemiec. Będą one wykorzystywane do szkolenia załóg w zakresie strzelania, manewrowania i konserwacji pojazdów, podczas gdy inne Abramsy będą naprawiane w celu przyspieszenia ich dostawy. Plan jest taki, że gdy naprawiony Abrams dotrze do Niemiec, załogi będą już przeszkolone i wiedziały, jak ich używać, niezależnie od BWP Bradley⁵³.

Kanadyjska minister obrony Anita Anand ogłosiła na spotkaniu nowy pakiet pomocy wojskowej dla Ukrainy. Chodzi o zainwestowanie przez Kanadę 29 mln dolarów w Fundusz Powierniczy Kompleksowego Pakietu Pomocy dla Ukrainy. Kanada dostarczy Siłom Zbrojnym Ukrainy również 3,3 mln litrów paliwa, przeprawy modułowe, apteczki, karabiny wyborowe kalibru .50BMG (*browning machine gun*; standardowy nabój wielkokalibrowy NATO) i amunicję wyprodukowaną przez firmę PGW (Prairie Gun Works) Defence Technologies Inc. (wraz z częściami zamiennymi) oraz 16 stacji radiowych L3 Harris towarzyszących czołgom Leopard 2. Estonia wyśle do Ukrainy milion sztuk pocisków kal. 155 mm w ramach wkładu do unijnego pakietu amunicji. Dodatkowo dostarczy noktowizory i amunicję 5,56 mm. Ponadto ministerstwa obrony Ukrainy i Estonii podpisały memorandum o współpracy⁵⁴.

Po spotkaniu sekretarz Pentagonu Austin powiedział dziennikarzom, że partnerzy uważają, iż Ukraina najbardziej potrzebuje naziemnej obrony powietrznej. Amunicja ma kluczowe znaczenie dla Sił Zbrojnych Ukrainy: dla

<https://belsat.eu/pl/news/16-03-2023-ramstein-10-dalsze-wzmacnianie-ukrainskich-zdolnosc-bojowych> [dostęp 12.04.2023].

⁵² 11. konferencja w tzw. formacie Ramstein. Priorytetem amunicja dla Ukrainy, 21.04.2023, <https://belsat.eu/pl/news/21-04-2023-11-konferencja-w-tzw-formacie-ramstein-priorytetem-amunicja-dla-ukrainy> [dostęp 29.04.2023].

⁵³ C.T. Lopez, *Following Ukraine defense contact group, Austin reminds members of their impact*, 21.04.2023, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3370267/following-ukraine-defense-contact-group-austin-reminds-members-of-their-impact> [dostęp 29.04.2023]; *SECDEF hosts the 11th Ukraine defense contact group*, <https://www.dvidshub.net/image/7753059/secdef-hosts-11th-ukraine-defense-contact-group> [dostęp 29.04.2023].

⁵⁴ I. Сітнікова, *Ramstein-11 has taken place. What has been agreed on?*, 22.04.2023, <https://hromadske.ua/en/posts/ramstein-11-has-taken-place-what-has-been-agreed-on> [dostęp 17.05.2023].

systemów obrony powietrznej, czołgów i pojazdów opancerzonych. Niezbędna jest również amunicja do innych typów broni i części zamienne.

Ponadto w ramach Ramstein odbyło się spotkanie „koalicji czołgów” (krajów dostarczających czołgi na Ukrainę). Minister obrony Ołeksij Reznikow podczas spotkania z ministrem obrony Niemiec Borysem Pistoriusem i ministrem obrony Polski Mariuszem Błaszczakiem podpisał porozumienie o utworzeniu w Polsce Centrum Konserwacji i Remontów ukraińskich czołgów podstawowych Leopard 2. Reznikow podkreślił również wagę stworzenia wielopoziomowego systemu obrony powietrznej, na który składają się systemy: Patriot, IRIS-T i NASAMS, oraz samoloty MiG-29⁵⁵.

25 maja 2023 roku odbyło się spotkanie Ramstein-12, na którym po raz pierwszy omówiono kwestię szkolenia ukraińskich pilotów na samolotach F-16, a także naprawę czołgów Leopard i dodatkowe wyposażenie obrony powietrznej. W ciągu poprzednich spotkań alianci stopniowo odblokowywali dostawy broni dla Ukrainy⁵⁶. Na spotkaniu w sprawie obrony Ukrainy omówiono poszukiwania dodatkowych systemów obrony powietrznej dla Kijowa, szkolenia ukraińskich pilotów na myśliwcach F-16 oraz utworzenie nowego centrum obsługi czołgów Leopard. Do maja 2023 roku kraje Ramstein przeznaczyły 65 mld dolarów na pomoc wojskową dla Kijowa. Milley zauważył, że myśliwce F-16 są niezwykle drogie, więc taniej i szybciej będzie zapewnić Kijowowi dodatkowe powietrzne systemy obronne⁵⁷.

Według amerykańskiego sekretarza obrony Austina na spotkaniu Ramstein-12 uczestnicy zgodzili się jednak na szkolenie ukraińskich pilotów na myśliwcach czwartej generacji, w tym na F-16. Dania i Holandia zobowiązały się, że szkolenia te rozpoczną w czerwcu. Ponadto Wielka Brytania obiecała, że jeszcze wcześniej rozpocznie szkolenie 20 ukraińskich pilotów. Austin zaznaczył, że w najbliższych tygodniach Dania i Holandia we współpracy ze Stanami Zjednoczonymi rozwiną bazę szkoleniową. Lista krajów, które zaoferowały szkolenie ukraińskich pilotów, urosła do siedmiu. Są to: Wielka Brytania, Dania, Norwegia, Holandia, Belgia, Portugalia i Polska⁵⁸.

⁵⁵ *Allies move to bolster Ukrainian tank forces ahead of counteroffensive*, 21.04.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-presses-weapons-us-allies-meet-germany-2023-04-21> [dostęp 17.05.2023].

⁵⁶ О. Захарова, «Рамштайн» для України: скільки та яку зброю країни НАТО надали Києву...

⁵⁷ «Рамштайн-12». Брифінг Ллойда Остіна та Марка Міллі за підсумками зустрічі. З перекладом українською, 25.05.2023 <https://ukrainian.voanews.com/a/rammstein-12-briefing-lloyda-ostina-ta-marka-milly/7108927.html> [dostęp 26.05.2023].

⁵⁸ «Рамштайн» допоможе Україні «захистити небо» – міністр оборони США, 25.05.2023, <https://ukrainian.voanews.com/a/krytychni-prohalyny-ukrajiny-u-vijni/7109266>.

Oprócz przekazania myśliwców F-16 dla Ukrainy na spotkaniu uzgodniono również znalezienie większej liczby systemów obrony powietrznej. Ponadto Stany Zjednoczone będą współpracować z prywatnymi firmami wojskowymi w celu stworzenia systemów NASAMS, które można przenieść do Kijowa. Ukraina nie zamierza też siedzieć i czekać na przedstawienie jej dodatkowych systemów obrony powietrznej: Kijów zgodził się na zakup amerykańskiego systemu obrony powietrznej NASAMS (szacowany koszt systemu to 285 mln dolarów). Departament Stanu Stanów Zjednoczonych zatwierdził ten zakup dla Ukrainy, a amerykańskie Ministerstwo Obrony dostarczyło już niezbędne certyfikaty⁵⁹.

Waszyngton poinformował, że partnerzy Ramstein dostarczyli Ukrainie w sumie ponad 230 czołgów, ponad 1550 pojazdów opancerzonych oraz inny sprzęt i amunicję do wsparcia dziewięciu nowych brygad pancernych⁶⁰.

Do maja 2023 roku łączna kwota pomocy wojskowej państw NATO dla Ukrainy wyniosła 65 mld dolarów, z czego najwięcej (29,3 mld dolarów) przekazały Stany Zjednoczone. Unii Europejskiej przyznała Ukrainie siedem pakietów pomocy zbrojnej na łączną kwotę 3,5 mld euro i zatwierdziła 1 mld euro na amunicję dla Ukrainy⁶¹.

Poszczególne kraje przeznaczyły również środki z budżetów narodowych. Koszt pomocy wojskowej ze strony Niemiec według stanu z maja 2023 roku wyniósł już 4,45 mld euro. W najbliższych latach Berlin planuje przeznaczyć 12 mld euro na pomoc obronną Ukrainie. Polska przekazała Ukrainie 2,2 mld dolarów pomocy wojskowej, a Czechy – 2,3 mld euro. Norwegia zatwierdziła pięcioletni pakiet pomocy wojskowej dla Ukrainy w wysokości 7,3 mld dolarów⁶².

html/ [dostęp 26.05.2023]; Глава Пентагону назвав країни, які візьмуть участь у тренуванні українців на F-16, 25.05.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3714211-glava-pentagonu-nazvav-kraini-aki-zabezpechuvatimut-trenuvanna-ukrainciv-na-f16.html> [dostęp 26.05.2023].

⁵⁹ О. Захарова, *F-16 і потужний пакет допомоги: чим завершився Рамштайн-12 для України*, 26.05.2023, <https://thepage.ua/ua/politics/rezultati-ramshtajn-12-sho-otrimayekiyiv-vid-zahodu> [dostęp 26.05.2023].

⁶⁰ J. Garamone, *Austin: Contact group continues stand with Ukrainian people*, 14.02.2023, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3298311/austin-contact-group-continues-stand-with-ukrainian-people> [dostęp 12.04.2023].

⁶¹ О. Захарова, «Рамштайн» для України: скільки та яку зброю країни НАТО надали Києву...

⁶² Ibidem.

Podsumowanie

W ciągu roku funkcjonowania formatu Ramstein partnerzy przekazali Ukrainie nowe pakiety pomocowe, które objęły broń artyleryjską, systemy obrony przeciwlotniczej, czołgi i inne pojazdy opancerzone, w szczególności nowoczesne systemy na wzór NATO, takie jak system obrony powietrznej Patriot oraz czołgi bojowe: Leopard 2, Challenger i Abrams. Oprócz dostaw sprzętu alianci podjęli się także naprawy oraz modernizacji sprzętu i uzbrojenia. Również szkolenie i nauczanie ukraińskich sił zbrojnych jest systematycznie prowadzone w bazach i według standardów NATO.

Kwestia zamknięcia ukraińskiego nieba (w szczególności przy pomocy nowoczesnych myśliwców F-16 generacji 4+ i ich odpowiedników) była już omawiana na kilku spotkaniach z rządu. Po tym, jak Siły Zbrojne Ukrainy i naród ukraiński wykazały nie tylko odporność, i nie tylko to, że potrafią się bronić, ale także kontratakować, w Ramstein zaczęto podnosić kwestie, o których wcześniej nawet nie myślano. W tej sytuacji Stany Zjednoczone rzeczywiście wykazały się odpowiedzialnością polityczną na najwyższym poziomie. Kolejnym niezwykle ważnym tematem jest szkolenie ukraińskich sił zbrojnych w państwach NATO, dzięki czemu poziom wyszkolenia rezerw ukraińskich sił zbrojnych jest nieporównywalnie wyższy niż jednostek zmobilizowanych Rosjan.

Cykliczność takich spotkań (11 spotkań rocznie) oraz klarowna koordynacja, która pozwala w czasie rzeczywistym na szybkie reagowanie na potrzeby Ukrainy na polu walki i zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej, są niekwestionowanym osiągnięciem Ukrainy i Stanów Zjednoczonych, których przedstawiciele koordynowali działania grupy roboczej.

Tak naprawdę to właśnie Ramstein zapoczątkował regularną, systematyczną odnowę uzbrojenia wojskowego i technicznego armii ukraińskiej, ostateczne przejście od przestarzałego uzbrojenia radzieckiego do nowoczesnego uzbrojenia NATO i punkt zwrotny na polu walki. Jak więc widać, coraz więcej cywilizowanych krajów świata rozumie, że Ukraina chroni nie tylko swoją integralność terytorialną i suwerenność, ale także bezpieczeństwo całej Europy i świata. Dlatego antyputinowska koalicja oraz pomoc dla Ukrainy rośnie i – miejmy nadzieję – będzie nadal rosła.

W ciągu ponad roku wojny poparcie dla Ukrainy znacznie wzrosło, zarówno ilościowo, jak i jakościowo, a liczba uczestników Grupy Ramstein, krajów-darczyńców, które pomagają Ukrainie, wzrosła w ciągu roku do 54 krajów. Jeśli na początku (tzn. przed wyzwoleniem obwodu kijowskiego) Ukraina prawie nie otrzymywała ciężkiej broni z Zachodu, teraz dostaje coraz więcej najnowszej broni NATO: od pocisków artyleryjskich po nowoczesne czołgi i systemy

przeciwlotnicze. Jednocześnie ukraińskie wojsko przygotowuje się do ich użycia w bazach NATO i przy pomocy zagranicznych instruktorów. Ewolucja grupy Ramstein jest oczywista – to, co rok temu wydawało się niemożliwe, dzisiaj staje się rzeczywistością.

Wciąż istnieją znaczące różnice między rządami pracującymi nad uzbrojeniem Ukrainy: kraje Europy Wschodniej, takie jak Polska i Estonia, udzielają maksymalnie możliwej pomocy, podczas gdy Niemcy i Francja często pozostają w tyle. Kwestia myśliwców jest nadal aktualnym tematem, a podział między różnymi uczestnikami co do tego, czy wysłać zachodnie samoloty bojowe, był widoczny na 11 spotkaniu grupy Ramstein. Pomimo różnic między krajami uczestnicy powiedzieli, że konsekwencja Austina i dbałość o relacje osobiste sprawiają, że każde spotkanie przebiega płynnie. Jest to powód, dla którego członkowie wracają do Ramstein raz po raz, aby omówić nowe sposoby wspierania Ukrainy przed rosyjskimi pociskami manewrującymi i irańskimi dronami. Austin powiedział, że ten wkład i wysiłki „zrobiły dużą różnicę” na polu bitwy dla ukraińskich żołnierzy.

Bibliografia

11. konferencja w tzw. formacie Ramstein. Priorytetem amunicja dla Ukrainy, 21.04.2023, <https://belsat.eu/pl/news/21-04-2023-11-konferencja-w-tzw-formacie-ramstein-priorytetem-amunicja-dla-ukrainy> [dostęp 29.04.2023].
- Allies move to bolster Ukrainian tank forces ahead of counteroffensive, 21.04.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-presses-weapons-us-allies-meet-germany-2023-04-21> [dostęp 17.05.2023].
- Bachega H., *Russia using Zaporizhzhia nuclear power plant as army base – Ukraine*, 8.09.2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-62469740> [dostęp 12.04.2023].
- Barros G., Stepanenko K., Hird K., Howard A., Wolkov N., Kagan F., *Russian offensive campaign assessment*, 14.02.2023 [dostęp 17.05.2023].
- Brzozowski A., *Ramstein meeting gives birth to global “contact group” to support Ukraine*, “Euractiv”, 27.04.2022, <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/ramstein-meeting-gives-birth-to-global-contact-group-to-support-ukraine> [dostęp 12.04.2023].
- Der Spiegel: Германия передаст Украине танки Leopard*, 24.01.2023, <https://meduza.io/news/2023/01/24/der-spiegel-germaniya-peredast-ukraine-tanki-Leopard> [dostęp 11.03.2023].
- DeYoung K., Timsit A., *“Putin never imagined” global rally of Ukraine support, defense secretary says*, “The Washington Post”, 26.04.2022, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/26/austin-putin-ukraine-support-military-russia> [dostęp 29.04.2023].

- Duda we Lwowie: Polska gotowa przekazać Ukrainie kompanię Leopardów, 11.01.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art37759461-duda-we-lwowie-polska-gotowa-przekazac-ukrainie-kompanie-leopardow> [dostęp 29.04.2023].
- Garamone J., *Austin: Contact group continues stand with Ukrainian people*, 14.02.2023, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3298311/austin-contact-group-continues-stand-with-ukrainian-people> [dostęp 12.04.2023].
- Garamone J., *Equipment sent to Ukraine having an effect on battlefields*, 27.04.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3012751/equipment-sent-to-ukraine-having-an-effect-on-battlefields> [dostęp 12.04.2023].
- Garamone J., *Ukraine contact group is key to helping Ukraine's defense*, 16.11.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3220190/ukraine-contact-group-is-key-to-helping-ukraines-defense> [dostęp 12.04.2023].
- Gordon M.R., Lubold G., Pancevski B., *U.S. poised to provide Abrams tanks to Ukraine. Deliveries would be part of deal to enable provision of German-built Leopards*, 24.01.2023, <https://www.wsj.com/articles/poland-formally-requests-german-permission-to-send-tanks-to-ukraine-11674558492> [dostęp 29.04.2023].
- Gotev G., *The brief – From Ramstein to Ramstein*, “Euractiv”, 19.01.2023, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/opinion/the-brief-from-ramstein-to-ramstein> [dostęp 12.04.2023].
- Gould J., *US pledges longer-range “small-diameter bomb” for Ukraine*, „DefenseNews”, 3.02.2023, <https://www.defensenews.com/pentagon/2023/02/03/us-pledges-longer-range-small-diameter-bomb-for-ukraine> [dostęp 26.05.2023].
- Herszenhorn D.M., Bayer L., *US rallies global allies to help Ukraine repel Russia*, “Politico”, 26.04.2022, <https://www.politico.eu/article/ukraine-war-russia-united-states-defense-consultative-group> [dostęp 29.04.2023].
- Komentarz: *Ramstein nr 8*, 20.01.2023, <https://globalnagra.pl/komentarz-ramstein-nr-8> [dostęp 29.04.2023].
- Lopez C.T., *Defense leaders meet to bolster Ukraine support*, 20.07.2022, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3100163/defense-leaders-meet-to-bolster-ukraine-support> [dostęp 29.04.2023].
- Lopez C.T., *Following Ukraine defense contact group, Austin reminds members of their impact*, 21.04.2023, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3370267/following-ukraine-defense-contact-group-austin-reminds-members-of-their-impact> [dostęp 29.04.2023].
- Mahshie A., *Fourth Ukraine defense contact group meeting adds HIMARS, avoids aircraft, pilot training*, 20.07.2022, <https://www.airandspaceforces.com/fourth-ukraine-defense-contact-group-meeting-adds-himars-avoids-aircraft-pilot-training> [dostęp 29.04.2023].
- Mettela T., Martinez L., Luna N., *US, allies scramble to meet Ukraine's need for ammunition ahead of Russian offensive. A key question is whether enough can be produced and delivered in time*, 10.03.2023, <https://abcnews.go.com/Politics/>

- us-allies-scramble-meet-ukraines-ammunition-ahead-russian/story?id=97558471 [dostęp 11.03.2023].
- Mills C., *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*, 30.03.2023, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf> [dostęp 12.04.2023].
- Ołeksij Reznikow podsumował Ramstein-10. Mówił o „obudżonym optymizmie”, 15.03.2023, <https://www.wprost.pl/polityka/11138719/oleksij-reznikow-podsumowal-ramstein-10-mowil-o-obudzonym-optimizmie.html> [dostęp 12.04.2023].
- Ramstein 6 key takeaways, 13.10.2022, <https://www.ukrainianworldcongress.org/ramstein-6-key-takeaways> [dostęp 29.04.2023].
- Ramstein 10: dalsze wzmacnianie ukraińskich zdolności bojowych, 16.03.2023, <https://belsat.eu/pl/news/16-03-2023-ramstein-10-dalsze-wzmacnianie-ukraińskich-zdolności-bojowych> [dostęp 12.04.2023].
- Rammstein-2: A meeting on armaments for Ukraine will take place in the coming days, <https://mil.in.ua/en/news/rammstein-2-a-meeting-on-armaments-for-ukraine-will-take-place-in-the-coming-days> [dostęp 16.05.2023].
- Rammstein 10. Dlaczego ukraińskie siły bezpieczeństwa są wśród sojuszników?, 15.03.2023, <https://geopolityka.org/20230315/rammstein-10-dlaczego-ukraińskie-sily-bezpieczeństwa-sa-wsrod-sojuszników> [dostęp 1.05.2023].
- SECDEF hosts the 11th Ukraine defense contact group, <https://www.dvidshub.net/image/7753059/secdef-hosts-11th-ukraine-defense-contact-group> [dostęp 29.04.2023].
- Seligman L., McLeary P., *The little-known group that's saving Ukraine*, “Politico”, 5.01.2023, <https://www.politico.com/news/2023/05/01/austin-defense-meetings-weapons-ukraine-00089946> [dostęp 12.04.2023].
- Seligman L., McLeary P., Hudson L., *U.S. to send Ukraine more advanced Abrams tanks – but no secret armor*, “Politico”, 26.01.2023, <https://www.politico.com/news/2023/01/26/us-sends-ukraine-advanced-abrams-tanks-00079648> [dostęp 11.03.2023].
- Siebold S., Gray A., *U.S., NATO see Ukraine in urgent need of more arms, Zelenskiy says speed crucial*, 14.02.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/boost-arms-kyiv-needed-putin-escalates-war-nato-2023-02-14> [dostęp 11.03.2023].
- Special online briefing with ambassador Julianne Smith, U.S. permanent representative to NATO, 13.02.2023, <https://www.state.gov/special-online-briefing-with-ambassador-julianne-smith-u-s-permanent-representative-to-nato> [dostęp 17.05.2023].
- Ukraine latest: G-7 foreign ministers plan to meet in Munich, 12.02.2023, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-12/ukraine-latest-defense-chiefs-speak-ahead-of-ramstein-meeting?leadSource=verify%20wall> [dostęp 17.05.2023].
- US plans regular Ramstein Air Base meetings on Ukraine, 26.04.2022, <https://www.dw.com/en/us-plans-regular-ramstein-air-base-meetings-on-ukraine/a-61593717> [dostęp 17.05.2023].
- “Winter is coming” in Ukraine, warns NATO chief, 8.09.2022, <https://www.dw.com/en/winter-is-coming-to-ukraine-warns-nato-chief-at-ramstein-summit/a-63061788> [dostęp 12.04.2023].

- Власти Германии одобрили передачу Украине 178 танков Leopard 1 (в дополнение к поставкам Leopard 2)*, 7.02.2023, <https://meduza.io/news/2023/02/07/vlasti-germanii-odobrili-peredachu-ukraine-178-tankov-leopard-1-v-dopolnenie-k-postavkam-leopard-2> [dostęp 11.03.2023].
- Глава Пентагону назвав країни, які візьмуть участь у тренуванні українців на F-16*, 25.05.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3714211-glava-pentagonu-nazvav-kraini-aki-zabezpechatimut-trenuvanna-ukrainsiv-na-f16.html> [dostęp 26.05.2023].
- Данія передасть Україні протикорабельні ракети „Гарпун”*, 23.05.2022, <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/23/7348069/> [dostęp 17.05.2023].
- Захарова О., F-16 і потужний пакет допомоги: чим завершився Рамштайн-12 для України*, 26.05.2023, <https://thepage.ua/ua/politics/rezultati-ramshtajn-12-sho-otrimaye-kiyiv-vid-zahodu> [dostęp 26.05.2023].
- Захарова О., «Рамштайн» для України: скільки та яку зброю країни НАТО надали Києву*, 26.05.2023, <https://thepage.ua/ua/politics/desyat-ramshtajniv-dlya-ukrayini-yak-zminyuvayasa-zbroya-dlya-kiyeva> [dostęp 26.05.2023].
- Зустріч глав оборонних відомств понад 40 країн на авіабазі Рамштайн фактично засвідчила створення антипутінської коаліції*, 24.04.2022, <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3468789-zustric-u-ramstajni-zasvidcila-stvorennia-antiputinjskoi-koalicii-elcenko.html> [dostęp 12.04.2023].
- Зустріч «Рамштайн-10» проходить онлайн*, 15.03.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3682754-zustric-ramstajn10-prohodit-onlajn.html> [dostęp 16.05.2023].
- Куприков С., Контактная группа объявила о новых поставках оружия Киеву*, 17.11.2022, <https://www.dw.com/ru/kontaktnaa-gruppa-po-ukraine-obavila-ono-vyh-postavkah-vooruzenij-kievu/a-63789650> [dostęp 12.04.2023].
- Моїсєєв В., Зустріч «Рамштайн-3»: яку військову допомогу пообіцяли Україні*, 16.06.2022, <https://thepage.ua/ua/news/pidsumki-zustrichi-ramshtajn-3-yaku-vijskovu-dopomogu-poobicyali-ukrayini> [dostęp 17.05.2023].
- Мосъондз О., Річниця «Рамштайну»: як світ допомагав Україні ставати сильнішою*, 27.04.2023, <https://armyinform.com.ua/2023/04/27/richnyczya-ramshtajnu-yak-svit-dopomagav-ukrayini-stavaty-sylnishoyu> [dostęp 29.04.2023].
- Петричка Р., Матвійчук Я., Україна задоволена результатами “Рамштайну”. Не всю допомогу озвучили публічно – міністр оборони Резніков*, 20.01.2023, <https://ukrainian.voanews.com/a/reznikoczadovolenyj-ramshtajnom-/6927402.html> [dostęp 29.04.2023].
- Петров Г., Вашингтон согласен накрыть Киев колпаком ПВО*, 12.10.2022, https://www.ng.ru/world/2022-10-12/1_8563_alliance.html [dostęp 29.04.2023].
- «Рамштайн 5»: чего ожидать от новой встречи министров обороны по Украине*, 8.09.2022, <https://charter97.org/ru/news/2022/9/8/514689/> [dostęp 17.05.2023].
- «Рамштайн-10»: Україну посилять танками та системами ППО*, 15.03.2023, <https://mil.in.ua/uk/news/ramshtajn-10-ukrayinu-posylyat-tankamy-ta-systemamy-ppo> [dostęp 17.05.2023].

- «Рамштайн-12». Брифінг Ллойда Остіна та Марка Міллі за підсумками зустрічі. З перекладом українською, 25.05.2023, <https://ukrainian.voanews.com/a/rammstein-12-bryfing-lloyda-ostina-ta-marka-milly/7108927.html> [dostęp 26.05.2023].
- «Рамштайн» допоможе Україні «захистити небо» – міністр оборони США, 25.05.2023, <https://ukrainian.voanews.com/a/krytychni-prohalyny-ukrajiny-u-vijni/7109266.html> [dostęp 26.05.2023].
- Резніков розповів про результати зустрічі «Рамштайн-2», 24.05.2022, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3491075-reznikov-rozpoviv-pro-rezultati-zustrici-ramstajn2.html> [dostęp 17.05.2023].
- Саммит «Рамштайн» в Германии: решение о поставке Украине немецких танков «Леопард» пока не принято, <https://www.rfi.fr/ru/%D1%83%D0%BA-%D1%80%D0%B0%D0%B8%> [dostęp 26.05.2023].
- Сітнікова І., *Ramstein-11 has taken place. What has been agreed on?*, 22.04.2023, <https://hromadske.ua/en/posts/ramstein-11-has-taken-place-what-has-been-agreed-on> [dostęp 17.05.2023].